

DR KENÉZ-KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

SZOMBAT

Igaz?
nem igaz?

A budai közgyűlés. — Dr. Hevesi
Ferenc közlése. — Korein Dezső:
A magyar orthodoxia parlamentje.
— Magyar-zsidó „szürke eminen-
ciák”. — Érdekes ismeretlen ada-
tok. — Mit ír rólunk az Israelit? —
Olvasom . . .! Nem olvasom . . .! —
Szines riportok. — Hírek, stb. stb.

VIII. évfolyam 18. sz.

1935. szeptember 1

A címlap Borény Róbert rajza.

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG előjárósága határozatilag kimondotta, hogy a nagy ünnepekre, pótimaházak létesítésére ezidén sem ad senkinek engedélyt, mert a hitközség templomai és imahelyiségei a pótimaházakat teljesen feleslegessé teszik és az ilyenek működése a hitközség engedélye nélkül, hatóságilag is tilos. Ugyancsak hatóságilag tiltva van főünnepi istentiszteleteket lakásokban rendezni.

A KÖZKÓRHÁZI BETEGEK LÁTOGATÁSA. Az „Ahávász Réim“ Országos Felebaráti Szeretet Egylet, céljaihoz híven, foglalkozik a székesfőváros közkórházaiban fekvő betegek testi és lelki gondozásáról. Legutóbb Budapest székesfőváros Szent István és Horthy Miklós öföméltósága nevét viselő Maglódi-uti kórházakban dr. Farkas József rabbi-lelkész, Guttmann Mór, Lillenthal Ernő és Hübsch Alfréd titkár tettek beteglátogatást, a betegek örömmel és lelki megnyugvással fogadták a lelkészi vigasztaló szót, a beteglátogatást és a szeretet-adományok átnyújtását. A betegek idegen környezetben sokszor magukra hagyatva vannak és így sok esetben érdemesek arra, hogy a zsidó hittestvérek figyelme feléjük irányuljon.

CSECSEMŐ-, GYERMEKGONDOZÓ-ÉS ÁPOLÓNŐI TANFOLYAM. A Pesti Izr. Nőegylet által fenntartott tanfolyam IV. évfolyama f. é. szeptember hó 15.-én kezdődik. Felvétetnek 18—30 év közötti fedhetetlen előéletű izr. vallású, intelligens, egészséges leányok és gyermektelen asszonyok, akik minimálisan négy középiskolát végeztek. Árvaleányok, magasabb előképzettségűek és németül is beszélők a felvételnél előnyben részesülnek. A tanfolyam célja, hogy az intelligens középosztály leányainak elhelyezkedési lehetőséget nyújtson. Az egy évig tartó tanfolyam elvégzése képesít gyermekkórházi vagy szanatóriumi ápolónői működésre gyermekotthonok vezetésére, esetleg szociális munkára és főként, hogy mint képzett nurse-ök, csecsemőgondozónők — leendő „Weiss Alice-nővérek“ — magánházakban alkalmazást nyerhessenek. A felvételért szeptember hó 15-ig a Pesti Izr. Nőegylet elnökségéhez címzett kérvényben kell folyamodni. Melléklen-dők: születési-, iskolai-, erkölcsi- és orvosi bizonyítványok. Azoknál, akik már más pályán működtek, eddigi alkalmaztatásukról szóló bizonyítványuk. A kérvények a „csepeli Weiss Alice“ gyermekágyas-otthonba küldendők. (VI. Bókay-tér 4.) Ugyanott személyesen jelentkezhetnek hétköznapokon d. e. 9-10 óra között a tanfolyam vezetőjénél: dr. Fischer-né Bán Ilona dr. kórházi főorvosnál. A növendékek kötelesek az intézetben lakni, de budapestiek — kivételesen mélt-

tánylást érdemlő esetekben — mint bejárók is felvétetnek. Az ellátásért járó önköltségi díjat meg kell fizetniök.

AZ IZR. SZÜNIDEI GYERMEKTELEP EGYESÜLET augusztus 18. illetőleg 20-án balatonboglári és diósjenői telepein az egyesület néhai alapítói: Blücher József, Dr. Grauer Vilmos, Blockner Izidor, Deutsch Vilmos és Dános László, valamint megdicsőült áldozatkész támogatói elhalálzásának emlékére ünnepélyt rendezett, melyen a helyi hatóságok és hitközség képviselői, valamint az egyesület pártfogói, köztük Fejér Lajos kormányfőtanácsos és neje, Dr. Krausz Béla és neje, a Deutsch Vilmos és Blockner család tagjai, az egyesület igazgatósága és támogatói nagy számban jelentek meg. Az ünnepélyek a Hiszekegy eléneklésével kezdődtek. Diósjenőn Dr. Groszmann Zsigmond pesti rabbi, egyházi elnök méltatta az egyesület elhunyt nagy jótevőinek áldozatkészségét és munkásságát és nagyhatású beszédében kiemelte azt, hogy az elhunytak, — hála a Gondviselésnek — nemesszívű, áldozatkész és fáradhatatlan buzgalmú jótevők folytatják, kik az egyesület nagyérdemű elnöke, Kálmán Henrik kincst. főtanácsos. Lunzer Pál és Fürst Gyula elnökhelyettesek, valamint Galambos Jenő ügyv. igazgató közreműködése mellett, még a mai súlyos idő-kben is elismerésre méltó eredményt érnek el a szegény fővárosi gyermekek nyaraltatásával. Az ünnepély énekrészt Abrahamson Manó pesti főkantor látta el a tőle megszokott művészettel. Az ünnepély után a vendégek megtekintették a telepet és elismerőleg nyilatkoztak annak mintaszerű vezetéséről. Utána a gyermekek jól sikerült színelőadással kedveskedtek a vendégeknek.

Balatonbogláron az ünnepély az ottani izr. templomban tartatott meg, melyen a helyi hatóságok és hitközségek képviselőin kívül Balázs Blockner Pál alelnök és több igazgatósági tag jelent meg. Bráver Lázár ottani rabbi-helyettes nagyhatású emlékbeszédben méltatta az elhunytak nagy érdemeit a szegény gyermekek gondozása körül, és kiemelte azt, az áldásos munkásságot, melyet az egyesület a szegény gyermekek nyaraltatásával végez. Az ünnepélyek a Himnusz eléneklésével fejeződtek be.

A Szentföld terméke

valódi, tiszta palesztinai

NARANCSVIRÁG-MÉZ

ne hiányozzék ünnepi asztaláról!

Eredeti csom. tégelyekben kapható

KEREN KAYEMETH LEISRAELNél

VI, Andrássy-ut 67 Telefon 284-89

SZOMBAT

Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

Emesz vagy bilbul?

Felekezeti közéletünk egyik legfontosabb értéke a rabbik tekintélye. Semmi olyasminek nem szabad megtörténnie, ami ezt a tekintélyt csorbitaná vagy rontaná. Ez a körülmény természetesen követelményt foglal magában nemcsak a külvilág felé, a hitközségi tagok felé, az előjáróságok felé, hanem a rabbik felé is. A rabbi-tekintélyt megóvni *elsősorban* a rabbik vannak hivatva, életmódjuk és viselkedésük által. Az a mélyértelmű tanítást magában foglaló talmudi kijelentés: „*Ma a lelki vezető ruháján folt található, úgy halált érdemel*” ide tartozik. Amennyiben egyszerű értelmében azt írja elő, hogy a *rabbi méltóan jelenjen meg* a külvilág előtt külsőleg, de átvitt értelemben azt hirdeti, hogy lelki habitusa makulátlan legyen. Ezt az igazságot *minden rabbinak* meg kellene szivlelnie. A rabbi-karban viszont nem kellene szolidaritást vállalni, csak a hivatása magaslatán állóval, mert a rosszul értelmezett szolidaritás az ellenkező hatást érheti el. A szeretetnek az igazságérzettel párosulnia kell minden ilyen esetben.

Mindezeket a megállapításokat és közismert igazságokat le kellett rögzíteni, amikor szóvá tesszük azt az anomáliát, hogy az egyik felekezeti lap minden kommentár nélkül ismertet egy, a szentesi rabbi ellen beadott panaszt. Az ügyet az orthodoxia lapja kárörömmel kommentálja. Egy másik felekezeti lap szintén felhívja a nyilvánosság figyelmét erre a dologra. Annál különösebb tehát, hogy az illetékesek közül senki sem nyilatkozik és így a közvélemény nem tudja, hogy mi igaz a feljelentésből. Tekintettel az ügy kényes voltára és a benne szereplő egyéniségre, nem lehet kézlegyintéssel elintézni az egészet. Csoda az is, hogy a kartársak szintén hallgatnak. Az ember azt hiszi, hogy bekövetkezett az, amiről a talmud beszél: „*mivelhogy a rabbik hallgatnak, következik belőle, hogy tetszik nekik a dolog.*” Minekünk azonban nem tetszik a dolog. Anélkül, hogy érdemben hozzá tudnánk szólni, mégis lehetetlennek tartjuk, hogy

a sajtó közöl egy beadványt, senki sem cáfol, senki sem igyekszik tisztázni a dolgot, mintha a piripócsi egyházfiról volna szó, nem pedig egy hitközség erkölcsi és lelki vezetőjéről. Ha a beadvány nem igaz, meg kell bélyegezni a nyilvánosságra hozót, ha pedig igaz, az illetékeseknek az ügyet nem szabad eltussolni, hanem likvidálni, éppen a komolyan felfogott, nem pedig csak felületes frázisként hangoztatott „rabbi-tekintély” érdekében. Joggal elvárhatjuk, hogy a nyilvánosság reflektoránai kiderüljön; *pletykáról vagy tényről van-e szó?*

Törvényhozó Testület Palesztinában

A Londoni Times augusztus 15-iki száma szenzációs cikket közöl a palesztinai kérdés újabb fordulatáról, mely annál nagyobb érdeklődésre tarthat számot, mivel a legkomolyabb angol lapban jelent meg, mely szinte hivatalos szócsöve az angol kormánynak. A cikket kommentár nélkül az alábbiakban közlöm:

Négy esztendő belső béke és jelentős anyagi haladás után ma Palesztina egy törvényhozó testületet fog kapni választott arab és zsidó tagokkal. Az első intézményes létesítése lesz ez egy felelős és reprezentatív kormánynak. Ilyen törvényhozó testületnek már 1923-ban kellett volna létre jönni, az 1922 augusztusában kiadott Order-in-Council alapján: de az arabok nem akartak róla tudni. Kifejtették, hogy az araboknak részvétele egy törvényhozó testületben magában foglalja az angol mandátum, illetőleg a Zsidó Nemzeti Otthon elfogadását, ami ellen az arab politika határozottan küzd: Ezenfelül a törvényhozó testület tagjainak számaránya oly módon lett volna megállapítva, hogy minden téren a tisztviselők és a zsidók együttesen többséget alkotnak volna az arabokkal szemben, azaz a népesség öthatodának képviselőivel szemben. Ennélfogva bojkottálták a választásokat, az angol kormány elejtette a tervet és azóta az ország törvényeit egy tanácsadó testület javasolja, mely kizárólag angol tisztviselőkből áll. A palesztinai arabok általános, férfiakra kiterjedő szavazati jog alapján akarják létre hívni a parlamentet oly célból, hogy a palesztinai

tinai törvények kifejezzék az arab többség akaratát.

Ezt a követelésüket állandóan hangoztatták a sajtóban, pártösszejöveteleken, Londonban és Genfben eljuttatott memorandumban. Hivatkoztak arra, hogy parlamentáris kormányzatot biztosítottak összes szomszédjaiknak, Transjordánia, Irák, Syria és Egyiptom arab lakosságának és joggal vélik magukat politikai érettség és kulturális nivó tekintetéből ezekkel egyenrangúknak.

Az 1922-iki Fehér Akta e legfontosabb meghatározása az angol Palesztina politika szándékainak — intézményes haladást ígér a felelős kormánynak felé: ez az ígéret megismételtetett még sokkal határozottabban a passfieldi fehér okmányban, mely 1930 októberében kelt mint az 1929-iki zavargások következménye, a Shaw Commison jelentésében és a Hope-Simson reportban. 1932 novemberében a Szentföld jelenlegi High Commissioner-je közölt az állandó mandatárius bizottsággal, hogy mihelyt a municipális szervezetek működni fognak, azonnal lépések történnek egy törvényhozó testület felállítására érdekében.

Egy évvel ezelőtt a High Commissioner érettnak találta az időt erre. Azonban úgy az arabok, mint a zsidók visszautasították az ajánlatot, mely ismét halasztást szenvedett. Ebben az évben azonban határozott figyelmeztetés jött, hogy a törvényhozó testületet fel fogják állítani minden ellenzés vagy bojkott ellenére is, még pedig haladéktalanul: és bár

a zsidóság ellenérzése a tervvel szemben erősebb mint valaha, az arab vezérek már kibékültek vele. Az arabok hangulatváltozását három dolog magyarázza:

Az a testület mely eddig jogcimet formált az arab vélemény kifejtésére, az Arab Executive összezsugorodott, mert ellenálló és engesztelhetetlen politikája természetlennek bizonyult. Számos régi párt feléledt és sok új párt keletkezett, melyek szívesen vesznek részt egy létesítendő parlamenti életben, amely ideális alkalmat nyújt arra, hogy kiélhessék politikai ambíciójukat, arab patriotizmusukat, a Zsidó Nemzeti Otthon iránti gyűlöletüket.

Másodszor indokuk az is, hogy amit a zsidók rossznak tartanak magukra nézve, az csak jó lehet az araboknak. De a harmadik és legfontosabb oka az ő hangulatváltozásuknak,

hogy biztosítékot kaptak, mely szerint a törvényhozó testület a mandatárius hatalom elgondolása szerint semmilyen cautéllával vagy „tárgy-kör fentartással“ nem lesz korlátozva: az araboknak joguk lesz szavazni a zsidó bevándorlási quota és birtokvásárlási jog kérdéseiben is. Csupán egy halvány kis fenntartás marad, hogy oly törvények nem fognak megerősítettetni, melyek ellenkeznek a Mandátummal.

E törvényhozó testület időszerűsége és értéke felől igen különfélék a felfogások. Az a reménység, hogy a közös tanácskozások közelebb hozzák majd egymáshoz az arabokat és zsidókat, amennyiben egyes kereskedelmi és agrár kamarákban valóban barátságosan és közhasznúan dolgoztak arabok, zsidók és brit tisztviselők együtt. Csakhogy ezek kiválasztott egyének voltak, mérsékelt emberek akik munkájukban személy szerint is érdekelve voltak. Egyébb, inkább politikai jellegű testületekben nem sikerült az összhangot biztósítani.

A zsidók a tervvel szemben arra az álláspontra helyezkednek, hogy most ők fogják bojkottálni a törvényhozó testületet és nem vesznek részt benne. A palesz-

tinai zsidó közület egyhanguan ezen az állásponton van ebben a kérdésben, dacára annak, hogy egyébként távol van attól, hogy egységes legyen. A zsidóságnak ez idegenkedése azon alapos meggyőződéssel függ össze, hogy a törvényhozó tanács, melyet a jelen számarány alapján állítanak össze (amikor is a zsidók nem egészen 30 százalékát teszik ki a népességnek) a Nemzeti Otthon fejlődésének hátráltatója lesz. Fel vannak háborodva a kísérlet alkalmosságátlanosságán is — most amikor érni kezdenek a zsidók munka és áldozat gyümölcsei, amikor tetőfokát éri el a názi zsidóellenes kampány, amikor hasonló tendenciák mutatkoznak más országokban is és amikor nyilvánvaló lett, hogy Palesztina az egyetlen használható, elfogadható és barátságos menedék a zsidó üldözés némi áldozata részére. Egy ilyen föltételezetten barátságatlan törvényhozás létesítésének közvetlen következménye az 1930 évi szerencsétlen periódus óta lassan helyreállott bizalom összeomlása lesz és valószínűleg visszavonása a nehéz kölcsönöknek és beruházásoknak, melyek e bizalom folytán eszközöltettek.

Közli: DR. HEVESI FERENCZ

Korein Dezső:

A magyar orthodoxia parlamentje

Mióta a hazai orthodoxia az 1871. évi önálló országos szervezetét megalkotta, harminc évvel ezelőtt tartotta a mostanihoz hasonló nagyfontosságú országos képviselőségi ülését. 1905-ben egészítette ki első alapalkotmányát és ugyanakkor választotta meg egyhangú lelkesedéssel *Frankl Adolfot* az Orsz. Központi Iroda elnökévé. Harminc éves önzetlen és eredményekben gazdag munka után Frankl Adolf jól megérdemelt nyugalomba vonult és mint az orthodoxia felsőházi képviselője, örökös irodai tb. elnöke, ex offo tagja az orthodoxia felső vezetőségének. Helyébe — ma már megállapíthatjuk — a minden tekintetben méltó és megfelelő veje, *Kahan-Frankl Samu* lépett. Világi műveltségén kívül, a teológiai tudományban való alapos járatossága, nyugodt, előkelő fegyelmezettsége és a nagy komplexum kitűnő ismerete jellemzik az új elnököt, aki a legutóbbi egyheti idegbontó állandó elnöklés alatt kitűnően levizsgázott, mint a hazai orthodoxia rátermett vezére. Már pedig ez nagy szó nálunk, orthodoxoknál, ahol annyi eszes és képzett tagja van az országos képviselőnek. Hisz oda csak a legelső minőségű és legmegbízhatóbb hittestvérek kerülhetnek. *Oda nem lehet se protekcióval, sem pedig könnyökkel bejutni.* Egy önzetlen, vallásos és áldozatkész élet munkája az egyedüli belépőjegy a magyar orthodoxia országos képviselőségének parlamentjébe.

Már most, ha kissé visszapergetem a hazai orthodoxia történelmének filmjét a harminc év előtti ülésre, amelyen, mint annak egyik előadója vettem részt, nagy megnyugvással állapítom meg, hogy a mostani országos ülés semmivel sem

marad mögötte a harminc év előtti-nek, sőt, ami a magyar szónoklatokat illeti, azok száma és nívója jóval felülmulta a múlt gyülekezetet. *Akkor még a szónoklatok fele német nyelven hangzott el, ma pedig annak csak elenyésző töredéke.* A legnagyobb örömöm telt az ülés 87 éves nesztorában, régi atyai barátom, az egyik pápai delegátusnak, *Marton Ignácnak* beszédében, aki a régi iskola remek magyarságával szólalt fel a javaslat általános vitája során. Mint hűséges krónikás, ki kell emelnem a három kitűnő debreceni szónokot, *Bernfeld Sámuel*t, *Blasz Edét* és *Ullmann Salamont*. Továbbá a nagyképzettségű miskolci elnököt, *Feldmann Mórt*, *Mandula Mórt* és *Reiner Ármint*. A budapestiek közül *óbudai Freudiger Károlyt* és a közismert, nagytudású *dr. Deutsch Adolfot* és fivérét, *Deutsch Jenőt*, az abaujszántóiak közkedvelt főrabbiját, *Németi Sándor* nyiregyházi és *Steiner Ede* szombathelyi elnököket és még vagy két tucat kiváló debattert. Külön emlitem fel a *gyömörei Steinereket*, a hazai orthodoxiának mély vallásosságú, áldozatkész és harcos tagjait. Közülük *Vilmos* a szénior, Pápa delegátusa és a Központi Bizottság tagja, *Salamon* az amatőr mohel. *Herman* a dunántúli radikálisok vezére. *Ezek az ország határain túl is nagynevű „gyömörei Steinerek” kianadhatatlan erőforrásai a hithű zsidóságnak.* Körülbelül úgy, mint békeidőben a nagyváradi triász megboldogult *Ullmann Sándor*, *Gábel Jakab* és *Schwarcz Antal* voltak. Jellemző *Steiner Herman* megalkuvást nem tűrő mélységes vallási felfogására, midőn az 50. §-sal kapcsolatban a rabbik a szombat-tartás fontosságát emelték ki. *Steiner*

szólásra jelentkezett és határozott hangon ünnepélyes csendben jelentette ki, hogy *ő életét is kész feláldozni a szombat szentségéért, amiért a legszigorubb szankciót követeli a szombatszegőkkel szemben.* Az elnök csak egy, a szombatra vonatkozó szigorú deklarációval tudta a háborgó kedélyeket megnyugtatni.

*

Vége van annak a fikciónak, hogy a hazai orthodoxia szegény magyar szónokokban. Szebbnél-

szebb, alaposan és logikusan felépített felszólalásokban volt részünk a legutóbbi országos képviselőségi ülésen. E téren is nagyot haladt a magyar orthodoxia. És ami a legfontosabb, keménykötésű harcosok vonultak fel a szent ügy védelmi sáncain, úgy, hogy nagy megnyugvással konstatálhatuk a legutóbbi ülésnek magas színvonalát, ami a hazai hithű zsidóság szempontjából mindenestre nagy reményekre jogosít fel bennünket és büszkeséggel mondhatjuk: „lau álmon jiszroél“.

Olvason

Mr. Lecache, az Antiszemitizmus Leküzdésére Alakult Nemzetközi Liga elnöke, néhány nap óta Bécsben tartózkodik és tárgyalásokat folytat Harand Irén asszonnyal, a fajgyűlölet és emberi nyomoruság ellen harcoló világorganizáció elnöknőjével. A két vezető megállapodott abban, hogy közeljövőben világkongresszust hívnak össze, és az előmunkálatokat már ez év szeptemberében megkezdik a Genfben megtartandó nemzetközi előkészítő konferenciára. . .

Nem olvason

Ha a faj és felekezet fogalma csakugyan belekerül a törvénykönyvbe, akkor automatikusan megszűnik a numerus clausus elleni harc. Ugyanis ez esetben a zsidó ifjúság már a középiskolákat is alig látogathatja, és így az egyetemekre még a zárt szám kereténél is kisebb számú ifjú fog jelentkezni. . .

Olvason!

XI. Pius pápa határozata értelmében a katolikus egyház az új német pogány vallás híveit kiközösíti és az új német vallás házasságot kizáró ok. A hitlerizmus uralomra jutása óta — írja a Vatikán lapja — egész Németországban különböző túlzó, nacionalista mozgalmak burjánzottak fel, melyeknek követői nem szervezkedtek külön szektákba, felekezetek-

be, hanem egyesületi alapon tárgyalgatták a maguk „mithoszait“. Az ilyen „mozgalmaknak“ igen sok katolikus tagja is van, akik emellett nem tartották szükségyszerűnek, hogy az egyházból való kilépésüket bejelentsék. Több konkrét esetről kifolyólag feltett kérdésekre, most a kánonjogi kódex magyarázatával foglalkozó pápai komisszió, a házassági akadályokról szóló 1060. számú kánonhoz, amely a katolikus félnek heretikus vagy schizmatikus felekezetű egyénnel való házasságáról szól, kiegészítő magyarázatot adott ki. Házasságot kizáró akadálnak tekinti most már a magyarázat azt is, ha a házasulandó felek egyike ezekhez az új pogány „német vallás“ mozgalmakhoz tartozandónak vallja magát. A kánonjogi kódex magyarázatával foglalkozó bizottságnak ez a válasza érthető feltűnést keltett egész Németországban s azt a Katolikus Korrespondenz is közölte. A gyakorlatban a döntés azt jelenti, hogy ha egy hitlerista katolikus házasságot akar kötni, az ilyen házasságot éppen úgy kezeli a katolikus egyház, mint a vegyes házasságokat. A hitleristának írásbeli nyilatkozatot kell adnia, hogy a házasságból születendő összes gyermekek nemre való tekintet nélkül a katolikus vallásban fognak nevelődni.

Olvason

A pénzügyi szaklapok megbízható forrásból vett értesülései szerint Végh Károly és Frey Kálmán lemondanak felsőházi tagságukról és októberben már Fleissig Sándor lesz a felsőház tagja, míg póttagul ismét Frey Kálmánt választják meg. . .

Érdekes ismeretlen adatok

Igen tisztelt Szerkesztő úr!

B. folyóiratának utóbbi számában, 19 lapján dr. Stein Arthur bold. édes atyja, Stein Mayer főrabbi állítása szerint első magyar nyelvű zsinagógiai beszédnek az 1887-ben Nagykőrösön tartottat jelentette ki.

Engedje meg, hogy régi jegyzeteim alapján ehhez a cikkhez kis helyreigazítást illetve kiegészítést fűzhessek.

Első magyarnyelvű zsidó prédikációnak kell tartanunk azt a templomi beszédet, melyet Schweitzer Fábián, a makói zsidó község tanítója és jegyzője az ottani zsinagógában 1814 augusztus 2-án elmondott, midőn a hitközség I. Ferencz császár és királynak a Napoleon elleni háborúból győzedelmes visszatérése alkalmából fényesen kivilágított templomban ünnepélyes hálaistentiszteletet rendezett. (L. Verenigte Ofner Pester Zeitung 1814. évf. 69. sz. 7866.)

Midőn 1832 március 7-én a nagykárolyi zsidóközség a királyért ünnepélyes istentiszteletet tartott, ennek keretében szintén zsidó tanító tartott magyarnyelvű zsinagógiai beszédet, mely ritka eseményt a Jelenkor c. akkor nagyon elterjedt újság örvendetes hírként ezen megjegyzéssel nagyobb nyilvánosságra hozta: „Van-e példa követésre méltóbb nem magyar feleinkre?”

1834 Zalaegerszegen ugyancsak zsidó tanító, és a Haggada első zsidóvallásu magyar fordítója Rosenthál Móric szerkesztette a királyért zsidó templomban mondandó fohászt, melyet zsoltárfordításnak bevezetésében ki is nvomatott.

1840-ben Bauer Márkfi Hermann, szegedi zsidó hitközségi jegyző, azelőtt makói tanító, a Példabeszédek első magyar zsidó fordítója, mint első mondotta az ottani zsinagógában V. Ferdinánd király születésnapján magyarnyelvű imát és 1843 május hó 19-én ugyanő tartotta az új templom felavató magyar beszédet.

1846 augusztus 29-én Davidovits Sámuel, Máramarosszigeten a türelmi adó elengedése alkalmából a hitközségi épületben tartott hálaistentisztelet keretében mondott lelkes magyar beszédet.

Ez időtől kezdve már rabbik voltak a magyarnyelvű zsinagógiai szónoklatok úttörői és ezek közül elsősorban említendő Feivel Horovitz, eleinte paksi, később pápai rabbi, a paksi rabbigyűlés (1844) egybehívója, kinek 1840-ben tartott magyarnyelvű üdvözlő beszéde gróf Eszterházy Károly tolnamegyei főispán figyelmét úgy megragadta, hogy voltaképen ezen mágnásnak köszönhette a pápai rabbiszék

elnyerését. Horovitz egyik magyar szónoklatát a palatinus jelenlétében is tartotta (Izr. Közlöny 1869. 304.)

Mint hasonló érdekes mozzanatot említendő itt még, hogy Bach, a pesti zsidó hitközség első hitszónoka, nem rabbi, 1844 a pesti egyetem udvarán egy elhalt zsidó orvostanhallgató fölött magyar gyászbeszédet tartott.

A magyarnyelvű zsinagógiai szónoklatok terjedése körül nagy érdeme van Lőw Lipót néhai szegedi rabbinak, ki Pápán, Kanizsán és Szegeden sok magyar templomi beszédet tartott és Magyar Zsinagóga c. homiletikai folyóiratával alapját vetette a magyar zsidó homiletikai irodalomnak.

E sorok tárgyával kapcsolatosan még felemlítem a következő, egy régi, nyilvánosan is szereplő magyar nemes embert jellemző esetet. 1840-ben Vietorisz Józsefet, a szeniczei zsidó község földesurát Nyitra megye alispánjának választották, ezen alkalmából ezen község is egy rabbi, Juda Aszódtól vezetett küldöttség által hódolatosan üdvözölte. Az alispán az Aszódon született és jól magyarul beszélő rabbi üdvözlő beszédét meghallgatván, barátságosan megköszönte azt, de mintegy szemrehányólag hozzátette: Juden müssen nicht ungarisch sprechen.

Mandl Bernát

Olvason

Mind szélesebb méreteket ölt a Palesztinán kívüli zsidó telepítési mozgalom. Az úgynevezett „Freiland”-mozgalom tömérdek érdeklődőt és lelkes hivatalt verbuvált össze és a metropólisokban egymásután alakulnak meg a ligák és bizottságok, melyeknek célja a telepítési mozgalom hatályos propagálása. A mozgalom szaklapjában, a „Freiland”-ban, most jelent meg az első hivatalos bulletin, melyből megtudhatjuk, hogy Londonban, Párisban, New-Yorkban, Varsóban és Vilnában a szakbizottságok már működésbe kezdtek és komoly formában folynak a tárgyalások az Angolában, Francia-Nyugatafrikában és Ecuadorban létesítendő zsidó telepítések tárgyában. . .

Magyar-zsidó „szürke eminenciák”

Fejezet egy megíratlan magyar kulturhistóriából

A kitűnően szerkesztett Litteratura c. lapban Supka Géza szerkesztő a következő, felekezeti lapok olvasóit is érdeklő cikket írta, melyet részben kivonatolva, itt közre adunk.

A magyar zsidóság az Árpádok kora óta valami egészen sajátos szimbiózisban él a magyarsággal és ennek az együttélésnek valósággal szimbólikus erejű megjelenési formája az u. n. „házi zsidó” intézménye, amely sehol a világon ennyire jogfolytonosan ki nem mutatható. Valósággal érdemes lenne egyszer erről a témáról kimerítő társadalomtudományi monografiát írni, persze sine ira et studio, tisztán a történelmi tárgyilagosság fényénél. Azt hiszem, innen és túlán egyformán sok tanulságot lehetne belőle meríteni. Egy ilyen, majdan valaki által megírandó monografiához szolgáljanak nyersanyagul az itt következő feljegyzések.

ZSIDÓ KAMARAGRÓFOK

Első ízben 25 évvel ezelőtt ötlött szemembe ez a probléma, amikor is kezem ügyébe került egy árpádkori oklevél, 1280 februárius 7-ről, amelyben Fredman comes camerae domini nostri Ladislai, tehát Fredman, IV. Kún László király kamaragrófja vesz és ad el egy Zsigárd nevű falut az esztergomi káptalan előtt valamilyen Fulcus nevű embernek. A „kamaragróf” persze nem vethető össze a mai grófok méltóságával és rangjával, de azért mindenesetre arról tanúskodik, hogy Friedmann úr közel állott a király pénzügyeihez, szóval az volt, amit ma „házi zsidó” néven nevezünk. És nem ő volt az egyetlen házi zsidó az Árpádok alatt, akit név szerint ismerünk. Tudjuk például, hogy II. Endre király, amikor Lipót osztrák herceggel békét kötött, a herceg által fizetendő 2000 márka hadisarc ígétét csak úgy fogadta el, ha azért az ő magyar „házizsidaja” Teknus vállal garanciát. Az új honalapító IV. Béla idejében pedig egy Henel nevű kamaragróf volt a király „házizsidaja,” aki Komárom

várának és városának volt a birtokló ura.

Ilyen körülmények között nem lehet azon csodálkoznunk, hogy rövid egymásutánban két pápa is — Honorius (a zsidó Pierleoniból lett II. Anakletus pápa egyik közeli utódja) és IX. Gergely — tiltakoznak az ellen, hogy Magyarországon zsidók uralkodnak a keresztényeken s hogy általában itt olyan jó dolguk van a zsidóknak, hogy már félős, hogy emiatt a keresztények a zsidóhitre fognak áttérni. A pápai levelek úgylátszik nem sokat használtak, mert IV. Béla 1251-ben kiadja a magyar zsidóknak 31 pontból álló szabadságlevelét, amelynek jelentősebb a 19. pontja; eszerint t. i. a duellum (istenítélet) szabályai a zsidókra is kiterjesztetnek. Ha nem csálnak a jelek, akkor a másik magyar zsidótípusnak, a „sarkantyús zsidónak” eredete ide megy vissza.

MI A HÁZIZSIDÓ?

Hogy a „házizsidók” intézménye aztán sem veszett ki a magyar közéletből, annak legátütőbb bizonyítéka Fortunatus Imre, aki elébb Szalkay László esztergomi érsek-kancellárnak, majd pedig II. Lajos királynak volt a kegyence és pénzügyi szakembere. Aminthogy a „házizsidó” fogalmának sosem szabad szem elől tévesztenünk, hogy abban — koronként és egyéniségenként váltakozva — a legkülönbözőbb munkakörök szoktak egyesülni: hol pénzügyi tanácsadó, vagy éppen „alkusz”, pénzfelhajtó, de éppúgy lehet személy vagy politikai tanácsadó; közvetítő, aki eljut oda, ahová „vendéglátó gazdája” maga el nem juthat; lehet publicisztikai szócső vagy bizalmi ember; lehet egyszerű gyorsírója a gazdájának vagy pedig fogalmazó pennája; lehet szimpla „csacsaner”-je (ha szabad ezt a trivális, de ide nagyon illő szót használnunk,) vagy pedig történetírója, aki a siron túl is gondoskodik volt gazdájának híreről és igazáról.

A cikk továbbiakban foglalkozik a

Habsburgok házizsidaival és felemlíti II. Rudolf főkomornyikjának, Philipp Langnak esetét. Supka házizsidóként szerepelteti I. Ferenc Józseffel kapcsolatban Rotschild Albertet és Sieghardt Rudolfot. Folytatva a Habsburgokat, azt írja Supka hogy Rudolf trónörökösnek több házizsidaja is volt, úgymint báró Hirsch Móric, Szeps Móric és Futtaki Gyula. Az öreg Albrecht főhercegnek Wodianer Albert báró, József főhercegnek Bernstein Salamon (Hugó Károly író atyja) Orth Jánosnak pedig a bécsi Pollák Henrik volt a házizsidaja. Az antiszemita ismert Ferencz Ferdinánd trónörökösnek birtokkezelője és bizalmasa a zsidó báró Steiner Brunó volt. A XIX. század nagy magyar vezető egyéniségeinek is meg volt a házizsidójuk. Széchenyi Istvánnak Falk Miksa, Apponyi György grófnak Ludassy-Gaus Mór, Deák Ferencnek Kónyi Manó, Kossuth Lajosnak Mayer Jakab, majd később Helfy (Helfer) Ignác, Andrássy Gyula grófnak Dóczy Lajos báró, Tisza Kálmánnak Sturm Albert, Széll Kálmánnak Adorján Sándor volt a zsidó intimsa és így folytatja az érdekes tanulmányt Supka Géza egészen a napjainkig. Supka felveti azt az eszmét, hogy érdemes volna a történelmi tárgyilagosság fényénél monográfiát írni erről a témakörrel. Evvel az ötlettel kapcsolatban mi azt jegyezzük meg, hogy a mai fajelmélet korszakban, mikor arról is van szó, hogy még a magyar törvénykönyvébe is belekerül az eddig ott nem szerepelt faj és felekezet fogalma, csakugyan érdemes volna sok e fajta monográfiát írni. Így például: A zsidó a magyar ügyvédségben, a jogi irodalomban, a kodifikációban, a bíróságnál, a közigazgatásban. A zsidó az orvosi tudományban, stb. stb. A zsidó a magyar kereskedelemben és a magyar ipar különböző ágaiban és különböző kamaráiban. A zsidó a magyar drámai irodalomban s ki győzné felsorolni mindazt a sok relációt, melyekkel kapcsolatban a zsidók magyarországi szerepléséről írni lehetne. Minderről írni huszonöt évvel ezelőtt még felesleges volt, annak a mai viszonyok közt értelme és célja van!

Nem olvasom

Az elmúlt orthodox nagygyűlésnek volt egy érdekes epizódja, amelyről kiadott jelentések csak futólag emlékeznek meg. Tervbe volt ugyanis véve egy szakasz, mely a Chevrák, vagyis a szentegyletek régi, híres autonómiáját, ha nem is veszi el, de mindenesetre érinti. Arról volt szó, hogy a hitközségek a mindenkori elnök útján némi ingerenciát gyakoroljanak a Chevrák beléletében. Ez ellen felszólalt hatalmas érvekkel alátámasztott beszédben a pápai Chevra Kadisa elnöke: *Marton I. L.* A nyolcvanhétéves öreg úr ifjúi hévvel előadott beszéde olyan hatással volt az orthodox parlament tagjaira, hogy a tervbe vett szakaszt visszavonták, sőt kimondták, hogy az 1871. évi statutumokat, a Chevrák autonómiájáról és hitközségektől való teljes függetlenségéről szóló szakaszát, örök érvényű záradékkal látják el. „Clausula perpetuae sanctionis.”

TOKAJI MINTAPINCE

FUCHS LÁSZLÓ

tolcsvai bortermelő lerakata.

BUDAPEST, V., NÁDOR-UTCA 5.

Telefon: 81-2-74.

3

szó csupán:

SIRKÓ

LÖWY-NÉL

BUDÁN

II. FŐ-UTCA 79.

TELEFON: 51-5-81

**Alkalmi vételek
legolcsóbb áron!**

II. Zárda-utca **3**

Margit körut sarok

OLVASOM,...

NEM OLVASOM...

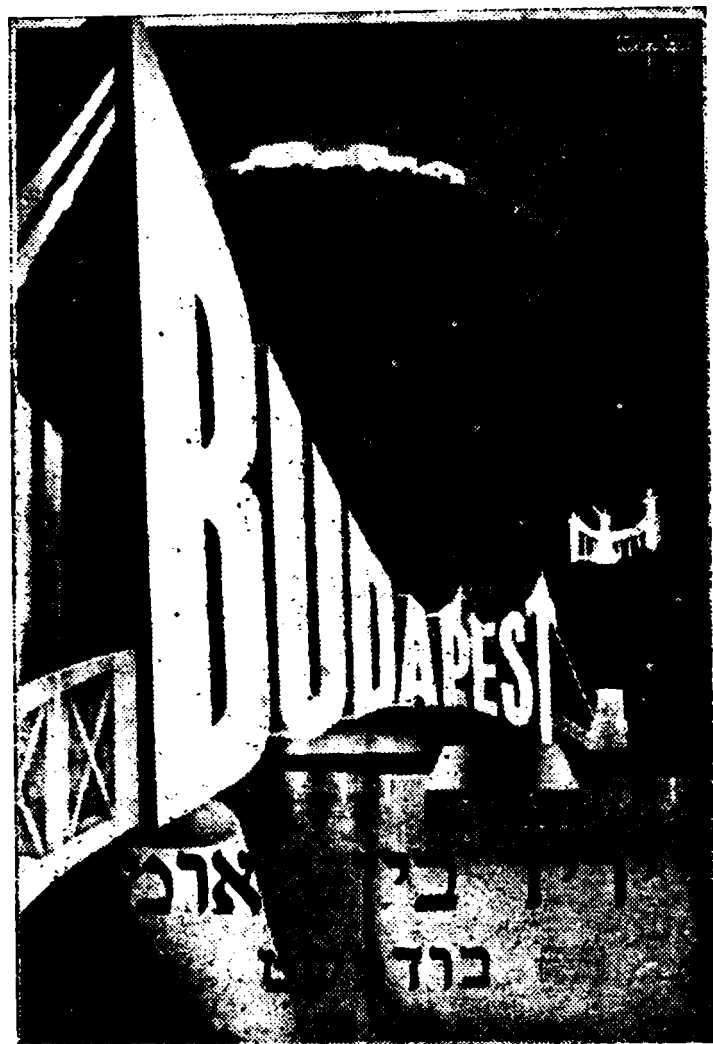
Olvasom

A fővárosi statisztikai hivatal kiadta a fővárosi lakosság foglalkozásának adatait. A fővárosi zsidóság szociográfiai szempontjából igen érdekes munka ez. Első lapozgatásnál is megállapítjuk, hogy a főváros közigazgatásában, a tanügy terén, a fővárosi üzemeknél való alkalmaztatás tekintetében a zsidóság nemcsak a fővárosi arányszámot (20%), de még az országos numerus clausust (5%) sem éri el. Ez a letagadhatatlan tény az illetékes köröket állandó, céltudatos munkára kellene hogy ösztönözze ebben a tekintetben.

Nem olvasom

Nagy baj a politikai életben, hogy a liberalizmus védelmében zsidók állnak az első sorban, mintha a jogegyenlőség, a szabadság csak zsidó ügy volna. Ez a visszásság szülte azután azt a rosszmájú megjegyzést a Vázsonyiékra: „Könnyű nekik demokratáknak lenniök, mert próbáljanak nem demokraták lenni“. Ezzel a régi visszássággal ellentétes tünetet látunk az új ügyvédi rendtartás körül kifejlődött vitában, amikor az új tervezetnek a liberalizmussal ellentétes paragrafusai ellen a harcot ősrégi keresztény családból származó ügyvédek vívják. Így például egészen megrendítően meggyőző hatású volt Medvigy Gábor beszéde, amikor rámutatott arra, hogy a budapesti ügyvédi ka-

mara hősi halottainak kétharmad része zsidó. Ilyen feltűnést keltő közleménye. A legutóbbi közleményben pld. ezt mondja: „Közszabadsági szempontokból vagyok tehát ellensége a zártszámnak. De elszánt ellensége vagyok és leszek mint Erdély szülötte is, aki ott maradt véreimet félttem. A zártszám és mindazok a gátlások, amelyek a karba juthatást akadályozzák, hűséges követőkre fognak találni az utódállamok kormányaiban és ezek a kormányok a jó példa segítségével rövid időn belül meg fogják tisztítani ügyvédi karukat a magyar ügyvédektől.

Igy hirdették Palesztinában az 1935. évi Budapesti Nemzetközi Vásárt. (Lázár Lajosnak, a Tabor kiadásában megjelent páratlanul érdekes „Palesztina“ című könyvéből.)

Olvason

A „Zsidó Élet” szerkesztőségében látszólag nagy figyelemmel olvassák a „Szombat” írásait és gloszálják. Utóbb kiragadtak egy mondatot egy hosszabb cikkből és belemagyarítottak olyan dolgot, amire a cikkíró nem is gondolt.

Ellenben mellőztek egy másik cikket, amit pedig kár volt el nem olvasni. A „Zsidó Élet” feltálat egy már régebben megjelent hírt, mely szerint Schreiber Akiba pozsonyi orthodox rabbi latin sürgönyben üdvözölte Verdier párisi biboros érseket. A „Szombat” annak idején rámutatott, hogy itt egy fatális elírással állunk szemben, mert a latin szövegű sürgönyt a pozsonyi neológ rabbi, dr. Funk intézte a párisi biboroshoz és hogy illik tudni, hogy Schreiber Akiba orthodox főrabbi nem szokott latinul sürgönyözni. Ezt a „Zsidó Élet” szerkesztője is jól tudhatja.

Olvason

Hiába, Németországban a katolicizmus és a zsidóság elleni küzdelemben minden sikerülhet, csak a bibliát nem tudják lehangeregni. A múlt évben, 1934-ben, minden agitáció ellenére kétszer annyi bibliát adtak el, mint az azt megelőző, Hitler-uralom előtti, 1932-ben. Így olvasható ez a porosz Hauptbibelgesellschaft évi jelentésében.

Olvason

A Majna-Frankfurtban megjelenő orthodox irányú „Der Israelit” című lap augusztus 1.-i számában foglalkozik a Budapesten „fellépett kitérésű járvánnyal” és egy pesti lap nyomán azt írja, hogy a kijelentkezők úgyszólván *ostrom alatt* tartják a pesti és budai rabbiságot. Az „Israelit” egyes lapok hirdásai-ból idézeteket is közöl és ezzel kap-

csolatban maliciózus és minden alapot nélkülöző megjegyzéseket is megenged magának. Főbbek között ezt írja: „. . . Arról azonban megfeledkeznek azok az urak, akik most, mint sirató-asszonyok jajveszékelnek a veszendőbe ment zsidó lelkek felett, hogy éppen a legutóbb lezajlott neológ kongresszus Guttman rabbiszemináriumi igazgató és Hevesi főrabbi javaslatára elvette azt az indítványt, miszerint a zsidó hitközség keretén belül nem funkcionálhat olyan egyén, akinek házanépében és családtagjai között kikeresztelkedettek vannak! . . .” Ezek után legfőbb ideje, hogy a pesti rabbiság hivatalos közleményben nyugtassa meg a mesterségesen felzaklatott közvéleményt és állapítsa meg, hogy a kitérések csupán a múlt évi keretek közt mozognak...

Olvason

A Keren Kayemet az idén háromszor annyi mézet akar eladni az őszi ünnepekre, mint az elmúlt évben. —

Nem olvason

Egy Bruxellesben élő magyar származású ismerősöm beszéli a következőket: A Hitler-rezsim uralomra jutása alkalmából Belgiumban a királynéval az élen mozgalom indult meg a kivándorló zsidók támogatására és e célra nagyobb arányú gyűjtést rendeztek. Ehhez a mozgalomhoz a katolikus egyház is csatlakozott és csaknem minden templomában perselyeket állított fel — feltűnő helyen. A gyűjtés még most is folyamatban van. A perselyeken következő feliratú táblácska hirdeti a gyűjtés célját:

POUR LES JUIVES EXPULSÉS.

Flandriában az ottani katolikus templomokban flamand nyelven a felirat így hangzik:

FOR DE DUISSCHE JODEN.

Az orthodox Országos Képviselet elfogadta az új Kiegészítő Szabályzatot

A hazai orthodox zsidóság negyven rabbi és hatvan világi tagból álló Országos Képviselete augusztus hó 19-én, 20-án és 21-én gyűlést tartott, amelynek napirendjére az új orthodox Kiegészítő Szabályzat tárgyalása volt kitűzve. A gyűlésen Kahan-Frankl Samu orthodox központi irodai elnök elnökölt, a Központi Iroda részéről jelen voltak: Frankl Adolf felsőházi tag, örökös tiszteletbeli elnök, Hartstein Lajos ügyvezető elnökhelyettes és dr. Reiner Imre jogtanácsos, az új Kiegészítő Szabályzat előadója. A gyűlésen mint a rabbi, mint a világi tagok igen nagy számban jelentek meg és a három napon át tartó tanácskozásban úyszólván az összes tagok részt vettek. Megnyitó beszédében Kahan-Frankl Samu elnök kiemelte az új Kiegészítő Szabályzat megalkotásának fontosságát és sürgősségét és az országos képviseleti tagokat egységre és egyetértésre hívta fel, hogy határozataik az orthodox zsidóság eddigi tradíciójának megfelelő súllyal bírjanak. Ezután dr. Reiner Imre jogtanácsos foglalta össze részletes jelentésében az új Kiegészítő Szabályzat rendelkezéseit: kiemelve az autonómia kiépítésének rendkívüli fontosságát. Az általános vita megnyitása előtt Strasser Salamon debreceni főrabbi mondott rendkívül hatásos beszédet az új szabályzat megalkotásának szükségességéről, hangsúlyozottan kiemelve, hogy azok megalkotásánál elsősorban az 1871. évi alapstatutum érintetlensége és megváltoztathatatlansága lebegett szem előtt. Utána Hartstein Lajos ügyvezető elnökhelyettes részletes előadásában a történeti vonatkozású szempontokat emelte ki.

Áttérve a Szabályzat részletes tárgyalására, a képviseleti tagok annak minden egyes pontját részletesen és alaposan megvitatták. A tárgyalás az első napon, hétfőn este 9 órakor ért véget, kedden és szerdán pedig éjjelig tartott.

A szükségessé vált felvilágosításokat legnagyobb részben Kahan-Frankl Samu elnök, továbbá dr. Reiner Imre jogtanácsos terjesztették az országos képviselet elé. Az egész háromnapos tanácskozás során a legnagyobb érdeklődés nyilvánult meg a Szabályzat minden egyes szakasza iránt. Azoknál a rendelkezéseknél, amelyek a hazai orthodox zsidóság vallási érdekeinek erősítését szolgálják, az országos képviselet tagjainak hozzászólásai a legideálisabb magasságokat érintették. Valamennyien át voltak hatva attól az óhajtól, hogy az orthodox hitközségekben a hithűség minél intézményesebben biztosítsák. Igen hosszú vita fejlődött ki az

50. §. körül, amely előfeltételként szabja meg a hitközségi elnök, alelnök, templomgondnok és iskolaszéki elnök vallásos életmódját. Többen ugyan ezt az előfeltételt szélesebb keretekre kívánták kiterjeszteni, az országos képviselet azonban az összes számbajövő körülmények komoly mérlegelésével további kiterjesztést nem tartott helyénvalónak. Az 50. §-t tehát e tekintetben változatlanul fogadta el az országos képviselet, még pedig egyhangúlag, mert a módosító indítványok, éppen az egységes állásfoglalás dokumentálására, visszavonattak. Kimondta azonban az országos képviselet, hogy ezt csak első lépésnek tekinti és alkalmas időben minden erejével további kiegészítésekre fog törekedni. Ugyancsak deklarációban szögezte le álláspontját az országos képviselet azokat a megszorításokat illetően is, amelyek jelenleg az új hitközségek alakítása tekintetében fennállnak. Az országos képviselet kimondta, hogy e tekintetben is ragaszkodik az 1871. évi alapstatutum rendelkezéseire és változatlanul a neológ hitközségektől való szabad különállás alapján áll. Egyébként is az országos képviselet a legnagyobb gondosságot fordította arra, hogy teljes világossággal döbörödjék ki, miszerint ezzel az új Kiegészítő Szabályzattal az 1871. évi alapstatutum a legcsekélyebb vonatkozásban sincs hatályban és sérthetlenségben érintve.

PIERRE DREYFUS, az elhunyt Dreyfus fia, atyja emlékiratainak kiadását határozta el. Az emlékiratokban közölni fogja Zola, Clémenceau és Jaurés, eddig még nyilvánosságra nem hozott leveleit is.

DEUTSCHLÄNDER SÁMUEL HALÁLA. Dr. Deutschländer Sámuel, az Agudas Jisroel ügyvezetője és a Keren Hatóra vezetője, 47 éves korában elhunyt Wienben. Nagyhirű orthodox zsidó pedagógus volt, aki a vallásos nevelés terén különböző országokban működött nagy sikerrel. Mintegy 15 évvel ezelőtt a nemrégiben elhunyt Schenierer Sára asszonnyal együtt ő alapította meg a Beth Jakob-tanítónőképző iskolát, amely neki köszönheti felvirágzását. Mint Goethe-kutató is jelentős érdemeket szerzett.

HALÁLOZÁS. Beneschofsky Henrik, a Pesti Hírlap kiadóhivatalának tisztviselője augusztus 9-én, Budapesten elhunyt. Augusztus 11-én temették nagy részvét mellett a farkasréti zsidó temetőbe. Dr. Beneschofsky Imre, a budai hitközség nagytehetségű papja édesatyját siratja a megboldogultban.

Különös játék a kelenföld-lágymányosi templom építkezése körül

A budai hitközség képviselőtestülete csütörtökön este izgalmas közgyűlést tartott. Ezen a közgyűlésen terjesztette elő ugyanis az előjáróság azt a javaslatát, hogy egy vállalkozó cég 100.000 pengős építkezési hitelével építsék fel a Kelenföld—lágymányosi templomot. E terv ellen — ami a legérdekesebb — mult héten Schwarcz Samu, a Kelenföld—lágymányosi templomkörzet elnöke is tiltakozott, kifejtván, hogy a templomépítés semminemű pénzügyi fedezetét nem látja és attól tart, hogy az építkezések botrányos körülmények között abba fognak maradni.

A budai előjáróság azonban semmiféle intőszóra nem hallgatott, mert ezt a templomépítést egyszerűen kortesfogásnak tekinti és ezzel szeretné megakadályozni az egyre népszerűsödő unifikációs gondolat további terjedését. Az előjáróság az építkezéseket olyan sürgősen akarja megkezdeni, hogy a terveket még a pénzügyi bizottság elé sem vitte. Buda zsidósága aggodalommal és megdöbbenéssel nézi a legujabb eseményeket mert attól tart, hogy a templomépítés szent ügyből botrány fog származni és megismétlődnek majd azok a jelenségek, amelyek a multban a Chevra körül voltak tapasztalhatók.

A közgyűlésen az előjáróság egyébként csak egyetlen szavazattal tudta megszerezni a kvalifikált többséget, mely lehetővé tette terveinek megvalósítását. Az a tény, hogy a budai zsidóság képviselői közül csak egy főnyi többséget lehetett szerezni ennek az aggályos pénzügyi tervnek, legjobban rávilágít a kérdésre.

A közgyűlésen egyébként dr. László Áron ügyvéd óvást emelt az ellen, hogy az előjáróság olyan javaslattal álljon a közgyűlés elé, amelyet nem vitatott meg sem a választmány, sem a pénzügyi bizottság. Dr. László Áron azzal fejezte be nagy érdeklődéssel kísért beszédét, hogy a közgyűlés könnyelmű elhatározása a Chevra körüli skandalumok megismétlődéséhez vezethet. Dr. Csobádi Samu alelnök erre rendreutasította a szónokot és ezzel megkezdődött a rendreutasításoknak az a hosszú sora, amely szinte percenként megakadályozta a kritizáló szónokok felszólalásait.

Berényi Sándor és Gesztes Ferenc egyetlen komoly érvet sem tudtak felhozni az előjáróság pénzügyi tranzakciójának védelmében. Gesztes beszéde voltaképpen csak arra szorított, hogy

gorombán megtámadja Schwarcz Samut, aki betegsége miatt távolmaradt.

Azután Alapi Béla, a Budapesti Hitközségek Egyesülési Pártjának elnöke emelkedett szólásra.

Félek attól, hogy ami az előterjesztés nyomán történni fog, az hasonlítani fog ahhoz, ami a Chevránál történt. Teljesen indokolatlannak találom egyébként az előjáróság optimizmusát, hiszen a hitközségi tagok teherviselési képessége egyre romlik. Mi lesz, ha Pest beszedi a kultuszminisztérium által engedélyezett iskolaadót a budaiaktól? És mi lesz, ha a kongresszusi statutumok alapján bekövetkezik majd az adómegoszlás?

— Kérdezem, kik azok, akik manapság a hitközségnek 100.000 pengős építési hitelt akarnak adni? Félek, hogy nem komoly cégek. Nagyon szomorú lenne, de meglehet, hogy a templomépítés egy napon abba fog maradni. Az előjáróság javaslata aggályos és abból nagy bajok lesznek.

Csobádi alelnök felszólította Alapi Bélát, hogy rektifikálja szavait, de Alapi Béla erre nem volt hajlandó és — beszédét félbeszakítva — távozott a szónoki emelvényről.

Auer Róbert válaszolt a felszólalásra, majd — Kramer Adolf és Brück Miksa után — Székely Dezső műépítész támadta az előjáróságot:

— Rosszhiszemű beállítás az — mondotta —, hogy én és elvbarátaim ellenezzük a templom építését. Nem gondol az előjáróság arra, hogy mi lesz, ha az építkezés esetleg abbamarad? Az a veszély fenyeget bennünket, hogy — a főváros telekadományozó levele értelmében — a telek és a rajtalevő, befejezetlen építkezés átmegy a főváros tulajdonába.

Azután következett a szavazás, melynek egyetlen szavazattal elért eredménye mély megdöbbenést keltett a budai zsidóság körében.

Ezüst

disztárgyak és evő-
eszközök a legolcsóbb
gyári árban

Schleifer

ezüstárugyár, Kazinczy-u. 10
(Rákóczi-ut közelmében)

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG előjárósága Weselényi ucca 44. sz. alatti elemi iskolájában felnőttek részére ingyenes tanfolyamot nyit, amelyen a résztvevőket az újévi és engesztelőnapra istentiszteletre előkészítik. Jelentkezés szeptember hó 2.-ától minden hétfőn és csütörtökön a tanfolyam helyén este 7—8 óra között az I. emeleti természettani teremben az ott tartózkodó vallásoktató úrnál. A tanfolyamon résztvevőket megismertetik nemcsak az ünnepi, hanem az egész évi imarenddel is. A héberül gyengén, vagy egyáltalán olvasni nem tudók a tanfolyamon folytatólag a főünnepek után is ingyenes vallásoktatásban részesülnek.

HALÁLOZÁS. A magyar kulturának egyik legelső munkása szállt sirb Kner Izidorral. Egyénisége egész különös veret adott munkájának az iparában, a nyomdaiparban és írásában. A könyv, mint családi örökség, de mint zsidó örökség is, lelkének nagy szerelme volt. Tartalma is, formája is egyformán közel állt szívéhez. Ő maga egy küzdelmes élet tanúságait, nagy bölcsességét vetette papírra és hagyta, mint bőkezű ajándékot a magyar közönségnek. Kiadói tevékenysége pedig a legmagasabbrendű irodalom körében mozgott és az az író, akinek munkáját Kner adta ki, valóban büszke volt kiadójára. A nyomdaművészetnek pedig nem volt Magyarországon az utolsó évszázadban hasonló mestere, mint ő, aki a magyar iparnak és a magyar tudásnak és a magyar művészetnek megbecsülést szerzett az Atlanti óceán két partján. A maga munkája és tudása szerzett neki elismerést, erre büszke volt és önérzetes, de szerény öntudattal vetette papírra emlékiratait, amely az utóbbi évek egyik legérdekesebb memoarja. Önérzetes zsidó volt, aki nem rejtette véka alá zsidó voltát, segített ott, ahol kellett, önzetlenül és segítő munkájáért nem kívánt és nem fogadott el elismerést. Mint a kis cremonai városkából kultur-centrumot csinált, magyar Sontcinot, a nagyalföldi Gyomából, amelynek református öreg templomában megkondultak a hárangok, amikor a zsidó pap elbúcsúztatta a falu, a megye, az ország nagy fiát.

TEMPLOMAVATÁS. A budapesti aut. orth. izr. hitközség budai területen lakó tagjai részére II. Margit-körút 7. sz. alatt (Mecset-utcai bejárattal) új templomot rendezett be, amely aug. 9-én ünnepélyesen átadatott rendeltetésének. A nértómid meggyújtása után Grosz J. József rabbi mondott avató beszédet. Azon reményének adott kifejezést, hogy az új templom a budai orthodoxok összetartását szorosabbra fogja fűzni, a vallási ér-

Palesztinába

minden hét szerdáján **TRIEST**ből

Gerusalemme és Galilea

12.250 tonnás gyors hajókkal

és minden második pénteken a

Palestina ugyancsak 12.250 tonnás gyors hajóval

Hetenkénti járatok **Triest**ből és **Genová**ból

Alexandrián

át Haifába

az Ausonia és Esperia

luxushajókkal.

Felvilágosítással szolgálnak a társaság budapesti irodái:

VII. Thököly-ut 2 és IV. Váci-ucca 4

zületet megszilárdítja és az orth. szellemet fejleszteni fogja. Ilőnek tartja, hogy az eddigi 61 éven át használt régi templomtól méltó módon vegyenek búcsút és ez alkalommal fogja kifejtteni az irányít, amelyet a tagok feladataik megvalósítása érdekében követni tartoznak. A túlszófolt templom látogatói a beszéd befejeztével melegen üdvözölték papjukat. A felavatási ünnepélyen óbudai Freudiger Ábrahám hitközségi elnök a kultuszügyosztály gondnokai: Tauber Mihállyal és Weisz Mórral képviseltette magát. Az ünnepélyen megjelentek a budai hitk. tagok teljes számban, továbbá számos választmányi és képviselőtestületi tag. Az istentisztelet liturgiai részét Horovitz kántor látta el. A felavatási ünnepély megrendezése körül Ács Mihály, Friedmann Frigyes és Weisz Joir újonnan megválasztott gaboim kiváló érdemeket szereztek.

EISDORFER ANDOR, a Keren Hajeszod magyarországi titkára a közeli napokban Palesztinába költözik 14 év intenzív, odaadó lelkes működése után. A Magyar Zsidók Pro Palesztina Szövetsége augusztus 22-én, csütörtökön este búcsúbanketten ünnepelte a távozó Eisdorfer Andort és nejét, aki mindvégig méltó segítő társa volt férjének. A barátok és tisztelők serege meleg, meghatott szeretettel ünnepelték a búcsúzó-

kat. Elsőnek dr. Patai József, a Pro Palesztina Szövetség nevében köszöntötte Eisdorfer Andort. — Mi cionisták — mondotta — nem szoktunk egymásnak bókolni, nem üzünk személyi kultuszt, de örülünk, amikor a mi kedves barátaink végre megtalálják azt, amiért hosszú évek során küzdöttek. A búcsú perceiben nem akarjuk megsiratni őket, mert az ő távozásuk nem menés, nem halicha, hanem alija: felfelémenés. — Prof. dr. Donáth Gyula, dr. Miklós Gyula a Magyar Cionista Szövetség nevében, Székely Salamon főigazgató Óbuda zsidósága nevében, Schönfeld Zsuzsi, dr. Kahan Nison, dr. Ungár Béla, Deutsch Árpád, Hellitscher, Grünwald Méir, dr. Fejes Ferenc, és Irsai István felszólalása után Eisdorfer Andor köszönte meg a meleg ünneplést. — Én is Salommal búcsúzom — mondotta, — igaz szívvel, igaz szeretettel mondok Salomot. Mert ezt a szót szív nélkül, érzés nélkül kimondani nem lehet. A Salomban, amit egymásnak mondunk, — legyen benne az az akarásunk, hogy minden akadályon keresztül felépítjük országunkat, Erec Izraelt.

A WIZO VILÁGSZERVEZET KONFERENCIÁJA BUDAPESTEN. A Wizo világszervezet, amelynek élén a világ legelőkelőbb zsidóasszonyainak sorában Lady Herbert Samuel, Palesztina első kormányzójának felesége, dr. Vera Weizmann, Romana Gordmann, Rebekka Sieft, Lady Hadassa Samuel foglalnak helyet, ez évben Budapesten tartja meg kongresszusát további munka- és propagandatervének megállapítására. A magyar főváros érdekes külföldi vendégeinek sorát szeptember második felében az Angliából, Németországból, Ausztriából, Csehszlovákiából, Romániából érkező Wizo delegátusok fogják szaporítani. Abban, hogy a londoni központ választása Budapestre esett, a magyarországi Wizo agilitásán kívül nagy része van a nagyszerű magyar idegenforgalmi propagandának.

A LLOYD TRIESTINO Tengerhajózási Társaság újabban a rendszeres heti palesztinai járatain felül, a Gerusalemme, Galileá és Palestina 12.250 tonnás gyorshajókon kívül, a megnövekedett forgalomra való tekintettel még a Triestből és Genovából felváltva hetenként induló pompás egyiptomi luxushajóit, az Ausoniát és Esperiat is a palesztinai forgalom szolgálatába állította és a Jewish Agency londoni központjával való szerződése alapján a certifikáttal rendelkező palesztinai utasok részére a hajójegyárakat

a legnagyobb mértékben mérsékelte. A palesztinai hajók két osztállyal rendelkeznek, I. és turistaosztállyal. A turistaosztályon is kizárólag két- és négyágyas, nagy, szellős kabinok vannak, amely kabinokban a hajójegy ára, certifikáttal rendelkező utasok részére, bőséges, választékos, szigorúan rituális ellátással együtt P. 125.50. Bármilyen felvilágosítással az okmányok, útlevél és vizum beszerzése tekintetében díjtalanul készséggel szolgál és eljár a társaság budapesti irodája: VII. Thököly-út 2.

A CIONISTA KONGRESSZUS Luzernben még mindig tart; ennek eredményeivel legközelebbi számunkban behatóan fogunk foglalkozni.

MINDEN UJ KÖNYVET MEGKAPHAT magyar, német, francia és angol nyelven Lukács kölcsönkönyvtár és könyvkereskedésében, Budapest, V. Nádor u. 8. Telefon: 80—6—37. Olcsó helybeli és vidéki előfizetési díjak! — Házhoz szállítás.

RADIUS FILMSZINHÁZ, Nagymező utca 22—24. Telefon: 22 0—98. Előadások kezdete 3. 5. negyed 8, fél 10 órakor.

Mélységes fájdalommal tudatjuk mindenkivel, aki őt ismerte és szerette, hogy

KNER IZIDOR

könyvnyomtató mester, Békés vármegye törvényhatósági bizottságának örökös tagja, a Magyarországi Grafikai és Rokoniparosok Főnökegyesületének tiszteletbeli tagja, stb.

hosszú szenvedés után ezévi augusztus hó 19-én, munkás életének 76. évében elhunyt.

Emléke, példája, tanítása örökké élni fog szívünkben és minden erőnkkel igyekezni fogunk fenntartani azokat a hagyományokat, amelyeket nagy munkájával megteremtett. — Ezévi augusztus hó 21-én délután Gyomán helyeztük örök nyugalomra.

Gyoma, 1955. augusztus 21.

Felesége, gyermekei és unokái.

Minden külön értesítés helyett.

Felolvas szerkesztő és kiadó: Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE, Budapest, VI. gr. Zichy Jenő u. 43.

Telefon: Aut. 27-1-35. — Az előfizetés ára: egész évre 30 pengő, egyszerű papíron 20 pengő.
Postatakarékszám 16.760

Neufeld Zoltán (PANNONIA) nyomda, VI, Vörösmarty-uca 47a. — Telefon: 28-1-98.